

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
старшого викладача Прокоф'єва Євгена Геннадійовича
на дисертаційне дослідження Щербак Людмили Валеріївни
«Формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації
інвестиційних проектів у професійній діяльності», подане до захисту на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і
методика професійної освіти

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Новому періоду розвитку людства відповідає нова філософія освіти, нові освітні системи і моделі навчання. Зміни, які відбуваються в Україні, викликають необхідність проектування і впровадження нових моделей навчання, розробки і практичної реалізації інноваційних технологій навчання. Сьогодні фахівці сфери туризму повинні мати не лише професійні знання, навички й уміння в обраній ними галузі діяльності, а й мати достатню фундаментальну освіту, щоб бути здатним самостійно будувати на цьому фундаменті нове конкретне знання відповідно до нових умов.

Україні необхідні висококваліфіковані менеджери туризму з аналітичним стилем мислення, з вмінням розробляти інвестиційні проекти для розвитку туризму у сільських регіонах та невеликих містах.

Науковим потенціалом, що забезпечує ефективнішу професійну підготовку майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів виступає алгоритм процесу інвестиційного проектування, котрий визначено як професійно-орієнтована діяльність зі створення і реалізації інвестиційних проектів.

Певна річ, йдеться про організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму, визначення професійної сфери діяльності, що має неоднозначний та багатоаспектний характер. Адже туризм є відносно новою соціоекономічною діяльністю, яка поєднує в собі велике різноманіття економічних, політичних, соціальних, культурних та інших зв'язків і чинників, суб'єктів виробництва та напрямів застосування людської праці.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Людмили Валеріївни, предметом якого обрано «Формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності». Авторка дисертаційного дослідження доводить, що майбутні менеджери туризму повинні володіти не окремими розрізненими знаннями в галузі інвестиційного проектування, а їхньою системою, яка відображає особливості професійної діяльності та ґрунтується на основі сучасних наукових підходів та принципів, спрямованих на професійний розвиток та особистісне зростання.

Формулювання наукового апарату дисертації – об'єкта, предмета, мети та завдань – дає системне уявлення про обраний аспект роботи, її теоретичні, експериментальні засади та достатньо повно визначає структуру і логіку роботи.

Виділені дисертанткою завдання дослідження зорієнтовані на глибокий аналіз сучасного стану професійної підготовки фахівців сфери туризму, розробці методики і обґрунтуванні ефективності комплексу заходів (алгоритму) спрямованих на вдосконалення цих якостей щодо реалізації інвестиційних проектів.

Автором визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, яке полягає в тому, що:

1) *вперше* розроблено модель поетапної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування та відповідну технологію; уточнено базові поняття дослідження: «професійна підготовка менеджерів туризму», «інвестиційна підготовка», «алгоритм інвестиційного проектування», «готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів»; визначені компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності у майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів; удосконалено форми та методи професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування; дістали подальшого розвитку наукові уявлення про зміст і структуру підготовки майбутніх менеджерів туризму до інвестиційного проектування.

2) *визначено та теоретично обґрунтовано* доцільність організаційно-педагогічних умов підготовки менеджерів туризму щодо реалізації ними інвестиційних проектів; визначено основні компоненти, критерії, показники та рівні професійної готовності. У даному науковому дослідженні описано практичні методи та засоби

формування таких педагогічних умов: актуалізація і розвиток у студентів позитивної професійної мотивації щодо вивчення інвестиційного менеджменту; спрямування форм і методів організації підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності; розробка та впровадження інноваційних засобів навчання, що підвищують ефективність навчального процесу; удосконалення способів контролю отриманих знань у процесі підготовки майбутніх фахівців до виконання інвестиційних проектів.

3) *Практичне значення* результатів дослідження полягає у впровадженні в навчально-виховний процес: навчальної програми авторського спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»; розробленого алгоритму інвестиційного проектування; системи творчих проектних завдань для самостійної роботи студентів та відповідного контрольно-діагностичного комплексу.

Теоретичною і технологічною основою даної наукової праці є системний підхід, який допоміг виявити джерела розвитку сучасної системи освіти: філософський (В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень та ін.); діяльнісний підхід, що обумовлює продуктивне засвоєння знань (А.Н. Леонтьєв, В.В. Давидов), інформаційна теорія (Є.С. Полат, І.В. Роберт), розробки змісту професійної освіти фахівців туристичної галузі (В.В. Обозний, Т.Г. Сокол, С.М. Кобзова), поширення психолого-педагогічних знань у контексті неперервної освіти (Л.П. Вовк), педагогічні технології процесу підготовки майбутнього фахівця (І.Д. Бех, В.І. Бондар, Л.П. Вовк, О.С. Падалка), програмоване і алгоритмізоване навчання (Г.С. Альтшуллер, В.П. Беспалько, П.Я. Гальперин, Л.Н. Ланда, Т.А. Ільїна, Н.Ф. Тализіна).

Сформульовані Щербак Людмилою Валеріївною методологічні засади дослідження, теоретична значущість, наукова новизна одержаних результатів, в основному, відповідають науковому задуму дисертаційного дослідження і характеризують його як таке, в якому розроблена і теоретично обґрунтована методика підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел (316 найменувань, з них 19 — іноземною мовою) та 16 додатків. Робота містить 16 таблиць, 6 рисунків, загальний обсяг 239 сторінок,

основний зміст розкрито на 182 сторінках. Структура дисертації повною мірою відповідає об'єкту, предмету, поставленій меті та завданням дослідження.

У першому розділі - Теоретичні засади формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів автором ґрунтовно, всебічно, логічно, виважено, доступно та науково достовірно проведено теоретичний аналіз психолого-педагогічної, навчальної та спеціальної літератури, що пов'язана з професійною підготовкою майбутніх фахівців сфери туризму.

При аналізі джерельної бази щодо проблеми професійної підготовки менеджерів туризму авторка стикається з певним дефіцитом відповідних науково-педагогічних досліджень та навчально-методичних матеріалів. Але позитивним можна вважати, те, що зміст і структура готовності фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів ще не були предметом спеціальних наукових досліджень і це, ще раз, підкреслює наукову новизну дослідження Людмили Валеріївни.

Імпонує і те, що авторка, використовуючи передовий досвід менеджменту туристичної індустрії, зокрема інвестиційної діяльності, вдало виокремлює психолого-педагогічні та методичні складові та подає таке тлумачення інвестиційній підготовці майбутніх менеджерів туризму - як механізм формування у студентів теоретичних знань, умінь та практичних навичок на основі вивчення інвестиційного менеджменту засобами навчальної проектної діяльності. Після даного визначення Людмила Валеріївна чітко окреслює педагогічну наукову складову дослідження та визначає структурні компоненти готовності майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності.

Складова наукової новизни правомірно визначається також самою сутністю поняття «готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів» — це цілеспрямований вияв особистості, що забезпечує перехід від системи університетської підготовки в систему професійної діяльності на основі одержання професійних знань та практичних навичок, формування особистісно значущих якостей щодо створення і реалізації інвестиційних проектів.»

Далі дисертантка теоретично обґрунтовує доцільність процесу алгоритмізації інвестиційного проектування в туризмі з точки зору теорії і практики навчального процесу. Нажаль, при опрацюванні теоретичної бази та спеціальних наукових

джерел щодо алгоритмізації навчального процесу авторкою використовувались лише перші класичні теорії 60-х років, думається, що на даний час існують сучасніші теоретичні і практичні знання щодо даної проблематики. Але це зауваження не змінює високої оцінки даної наукової роботи.

У другому розділі - Організаційно-методичні аспекти підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів дисертантка на основі глибокого аналізу сучасних педагогічних технологій виокремлює найефективніші методи навчання, дидактичні вимоги до них з урахуванням критеріїв їх оптимального вибору щодо готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів. Л.В. Щербак охарактеризовані різні підходи до розробки методів навчання (метод кейсів, тематичні дискусії з відеомодулями, метод проектів, метод ділових ігор та ін.), описаних у роботах таких відомих авторів як М. Шейер, Ф. Едей та К. Єйтсі, А. Д. Дьюї, Е. Коллінгса, В. Кільпатрика та ін.

У межах дослідження для оцінки готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів авторкою було визначено мотиваційний, когнітивний (пізнавальний) та процесуальний (організаційний) критерії, що відповідно були розроблені за параметрами мотиваційно-особистісного, змістово-когнітивного та діяльнісно-практичного компонентів. За названими критеріями Людмила Валеріївна визначає три рівні готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів: низький, середній та високий та описує їх показники. Розглядаючи вимоги щодо, наприклад, низького рівню готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів, можна помітити надмірну апеляцію до знань та умінь студентів. Назву низький рівень можна було б замінити, наприклад, на достатній рівень. Але це виключно суб'єктивна думка опонента, що ніяк не впливає на високу оцінку наукової роботи.

У ході пілотажного (пробного) експерименту Л.В. Щербак описує, результати первинного обстеження та підтверджує припущення про недостатню готовність студентів до здійснення діяльності щодо реалізації інвестиційних проектів. Обґрунтовує необхідність суттєвого вдосконалення наявної у ВНЗ системи підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму; та за результатами пілотажного і констатувального експериментів переконує у доцільності розробки моделі підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Більшість дослідників розглядають педагогічну модель як схему чи план дій педагога при здійсненні навчального процесу, в основі яких лежить організація діяльності та створення психолого-педагогічних умов для тих хто навчається.

Спираючись на аналіз процедури моделювання в процесі опрацювання дисертанткою науково-педагогічної літератури було визначено етапи створення моделі професійної підготовки фахівця. Запропоновану інтегративну модель можна розглядати як теоретичний конструкт процесу підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів, що складається із взаємопов'язаних структурних компонентів, спрямованих на формування умінь і навичок майбутніх менеджерів туризму: *ціле мотиваційний* (забезпечення високого рівня підготовки майбутнього менеджера туризму до інвестиційної діяльності, усвідомлення студентом необхідності розробляти інвестиційну стратегію підприємства), *змістовний* (фундаментальні знання сучасних концепцій інвестиційного менеджменту, сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера туризму в інвестиційній сфері, теорії та методики проектування як виду професійної діяльності), *операційно-діяльнісний* (базові та професійно орієнтовані вміння та навички, зокрема: визначення інвестиційного туристичного потенціалу обраного регіону, алгоритм бізнес-проектування, складання технічної документації щодо реалізації проектів). Можна стверджувати, що описаний дисертанткою процес підготовки студента до інвестиційної діяльності за даною авторською моделлю автоматично набуває статусу технології.

На увагу заслуговує методика організації та проведення експериментальної роботи, що презентована у третьому розділі дисертаційного дослідження - Дослідно-експериментальна робота з формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів. На основі теоретичних і практичних аспектів дослідженої проблеми була подана власна технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, яку авторка розглядає як особливу організацію навчального процесу, що спрямована на гарантоване досягнення запланованого результату — формування готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів. У межах даної технології визначено чотири етапи підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів: діагностичний, змістово-підготовчий, індивідуально-груповий, навчально-практичний. Кожен з етапів

передбачав перехід на більш високий рівень готовності студентів до професійної діяльності.

Слід зазначити вагомість практичного застосування дисертаційного дослідження Л.В. Щербак. У дисертації немало уваги приділено розробці і виданню методичних матеріалів. Так, основними дисциплінами для проведення експерименту став курс «Економіка туризму» та новий спецкурс, що впроваджувався на другому етапі «Інвестиційний менеджмент у туризмі».

Авторкою ґрунтовно представлено результати проведеного наукового дослідження, що ще раз підтверджує високий рівень науковості роботи та широку ерудицію дисертантки.

Структура та зміст дисертаційного дослідження Л.В. Щербак засвідчують, що воно охоплює цілісний процес науково-дослідницької роботи, який включає всі її стадії: від ідеї, мети та розробки технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Завершується робота достатньо розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи. Висновки є логічними та відповідають основним результатам дисертаційної роботи.

В процесі аналізу дисертації Л.В. Щербак виявлено кілька суперечливих наукових позицій, які можна трактувати як певні недоліки та побажання.

1) Вважається, що розробці теоретико-методичних засад дослідження сприяв би більш ґрунтовний аналіз внеску науковців, які займалися вивченням інвестиційного проектування в туристичній галузі.

2) У підрозділі 3.1 описано індивідуально-груповий етап розробки технології. Варто було б описати кількісні результати проведеної роботи. При описі індивідуально-групового етапу, зокрема, на малюнку 3.3 «Структурно-логічна схема індивідуально-групової роботи підготовки студентів до інвестиційної діяльності» Людмила Валеріївна елементи даної схеми, також, називає етапами – підготовчий етап, основний, завершальний... Слід було б ці підпорядковані елементи визначити іншими термінами (блок, ступінь, рівень тощо).

У цьому ж підрозділі зазначається, що метою четвертого (навчально-практичного) етапу навчальної технології стало формування у студентів практичних умінь та навичок з інвестиційного проектування під час виробничої практики у

Науково-навчальному центрі «Синевир». Яким чином програма виробничої практики сприяла професійному зростанню студентів?

4) Одним з напрямів удосконалення навчання майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів визначено технологічний підхід. Чому саме такий підхід був обраний дисертанткою щодо туристичної освіти?

5) У дослідженні слід було б більш ґрунтовно розкрити спільну стратегію у підготовці педагогічних і туристських кадрів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Але враховуючи позитивні наукові теоретичні та прикладні напрацювання дисертанта, а також з врахуванням недоліків та побажань, які кардинально не міняють загальної логіки та наукових доробок авторки, відзначаємо чіткий, логічний, аргументований виклад отриманих результатів, достатній рівень розв'язання поставлених завдань.

Загалом, аналіз змісту дисертації та автореферату дозволяє зробити висновок, що дослідження є актуальним, ґрунтовним, самостійним, виконаним на належному науковому рівні, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12.2) та іншим інструктивним вимогам щодо кандидатських дисертацій, а її авторка Щербак Людмила Валеріївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент -

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології і педагогіки, Національного університету фізичного виховання і спорту України

Є. Г. Прокоф'єв

*Щербак Людмила Валеріївна Є. Г.
Старший професор НУФВСУ*

